

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

УДК: 005.42:004.89(045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15208497>

Природно-ресурсний потенціал регіонів України: теоретичний аспект

Топалова Ірина Анатоліївна

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри менеджменту,

Міжрегіональна академія управління персоналом,

E-mail: djesi@te.net.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7845-6612>

Прийнято: 16.03.2025 | Опубліковано: 29.03.2025

***Анотація.** У даному дослідженні наведено теоретичні результати досліджень щодо формування природно-ресурсного потенціалу регіонів.*

Метою даного дослідження є теоретичне дослідження формування природно-ресурсного потенціалу регіонів як економічної категорії. Дана мета зумовила ряд завдань: розглянути закони, закономірності, принципи та правила, які формують систему «Природа-суспільство»; проаналізувати принципи збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу; дослідити збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку; розглянути ключові елементи та головні аспекти природно-ресурсного потенціалу; надати сутнісне наповнення та сфери застосування природно-ресурсного потенціалу.

У статті розглянуто закони, закономірності, принципи та правила, які формують систему «Природа-суспільство», де визначено: «Правило обмеженості ресурсів», яке свідчить, що усі природні ресурси Землі є

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

обмеженими і це, безумовно, впливає на виробничі сили та на соціальні відносини; концепцію сталого розвитку як програму вирішення еколого-економічних проблем суспільства XXI ст.; закон падіння природно-ресурсного потенціалу наголошує на меншій доступності природних ресурсів і збільшенні витрат на їх вилучення або відтворення; формування державою загального добробуту свої громадян. Проаналізовано принципи збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу, а саме: раціональність, екологічна відповідальність; інноваційність; циркулярність, справедливість. Досліджено збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку, де визначено 3 основні види процесів: економічні - полягає у забезпеченні розвитку, регулюванні розподілу благ, інтеграції у глобальну економіку; екологічні - забезпечують сталість природних систем; природно-ресурсні - є основою функціонування біосфери та забезпечення людської діяльності. Розглянуто ключові елементи (ресурсна база, придатність для використання, екологічна стійкість) та головні аспекти природно-ресурсного потенціалу (економічний розвиток, соціальний вплив, конкурентні переваги, екологічні впливи, інноваційні впливи, інфраструктурний розвиток, енергетичні впливи, регіональна самодостатність, геополітичне значення, культурно-історичне значення). Надано сутнісне наповнення та сфери застосування природно-ресурсного потенціалу, а саме: сукупний обсяг енергії з чисельних компонент природи, здатність природних систем, система природних ресурсів, умов, явищ і процесів, сукупність природних ресурсів, гранична кількість природних ресурсів, частина природних ресурсів Землі та ближнього Космосу.

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, регіони, українське Причорномор'я, сталий розвиток, збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу

Natural resource potential of ukrainian regions: theoretical aspect

Iryna Topalova

PhD Economics, associate professor,
associate professor of the department of management,
Interregional academy of personnel management,

E-mail: djesi@te.net.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7845-6612>

Abstract. *This scientific article presents the results of research on the theoretical basis of the formation of the natural resource potential of regions.*

The purpose of this study is a theoretical study of the formation of the natural resource potential of regions as an economic category. This goal led to a number of tasks: to consider the laws, patterns, principles and rules that form the "Nature-Society" system; analyze the principles of balanced use of natural resource potential; investigate the balanced use of natural resource potential on the principles of sustainable development; consider the key elements and main aspects of natural resource potential; provide the essential content and areas of application of natural resource potential.

The laws, patterns, principles and rules that form the "Nature-Society" system are considered, which define: "The Rule of Limited Resources", which states that all natural resources of the Earth are limited and this, of course, affects the productive forces and social relations; the concept of sustainable development as a program for solving the ecological and economic problems of society in the 21st century; The law of diminishing natural resource potential emphasizes the lower availability of natural resources and the increase in costs for their extraction or reproduction; the formation of the general welfare of its citizens by the state. The principles of balanced use of natural resource potential are analyzed, namely: rationality,

environmental responsibility; innovation; circularity, justice. The balanced use of natural resource potential based on the principles of sustainable development was studied, where 3 main types of processes were identified: economic - consists in ensuring development, regulating the distribution of goods, integration into the global economy; ecological - ensure the sustainability of natural systems; natural resource - are the basis for the functioning of the biosphere and ensuring human activity. Key elements (resource base, suitability for use, environmental sustainability) and main aspects of natural resource potential (economic development, social impact, competitive advantages, environmental impacts, innovation impacts, infrastructure development, energy impacts, regional self-sufficiency, geopolitical significance, cultural and historical significance) are considered. The essential content and scope of application of natural resource potential are provided, namely: the total amount of energy from numerous components of nature, the capacity of natural systems, the totality of natural resources, the system of natural resources, conditions, phenomena and processes, the limiting amount of natural resources, part of the natural resources of the Earth and the near Cosmos.

Keywords: *natural resource potential, regions, Ukrainian Black Sea region, sustainable development, balanced use of natural resource potential.*

Постановка проблеми. Дослідження природно-ресурсного потенціалу регіону є основною його соціально-економічного розвитку і головним двигуном у досягненні сталого розвитку у воєнний та повоєнний час. Наявність і кількість ресурсів визначають економічну спеціалізацію регіону (промислова, аграрна, туристична). Також, природно-ресурсний потенціал є фактором інвестиційної привабливості території/регіону. Саме регіони з багатим потенціалом приваблюють більше інвестицій у розробку та освоєння ресурсів. Природно-ресурсний потенціал формує стійкість, де об'єднуються,

розумне використання ресурсів і ощадливе збереження природного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування природно-ресурсного потенціалу займалися такі науковці, як: Ліпкан В.А. [7], Яциковський Б.І., Голубка С.М. [15], Похилько С.В. [11], Яценко Б.П., Бабарицька В.К. [14], Олійник Я.Б. Шищенко П.Г. [9], Гавриленко О.П. [3], Качан Є.П. [4, 5], Коротун І.М. [6], Данилишин Б.М. [1], Дорогунцов С.І. [3], Міщенко В.С. [3], Задоя А.А. [2], Пашенцев О.І. [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. При розгляді та формуванні природно-ресурсного потенціалу, виникає необхідність: встановлення законів та закономірностей у гармонізації системи «Природа-суспільство»; дослідження збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку, гармонізації економічних, соціальних, екологічних аспектів; здійснення контент-аналізу категорії «природно-ресурсний потенціал» задля вдосконалення понятійно-категоріального апарату.

Метою статті є теоретичне дослідження формування природно-ресурсного потенціалу регіонів як економічної категорії.

Дана мета зумовила ряд завдань:

- розглянути закони, закономірності, принципи та правила, які формують систему «Природа-суспільство»;
- проаналізувати принципи збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу;
- дослідити збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку;
- розглянути ключові елементи та головні аспекти природно-ресурсного потенціалу;

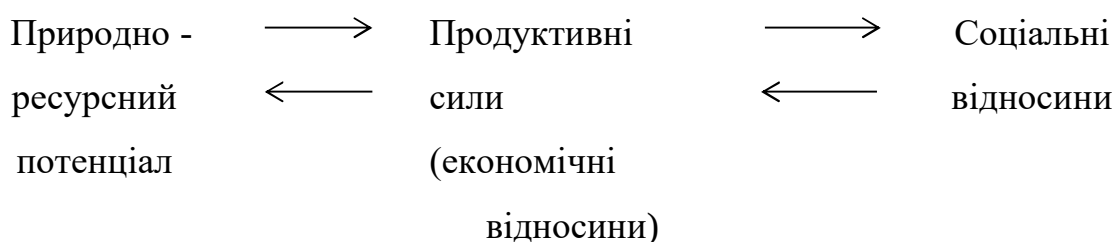
ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

- надати сутнісне наповнення та сфери застосування природно-ресурсного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи «збалансоване використання слід зазначити, що Ліпкан В.А. вважає, що під ним слід розуміти, використання природних ресурсів у такий спосіб і такими темпами, які не призводять у довгостроковій перспективі до вичерпання природних ресурсів, тим самим зберігаючи здатність природно-ресурсного потенціалу країни задовольняти потреби теперішнього та майбутніх поколінь» [7].

Основним важелем розвитку суспільства є гармонізація системи «Природа-суспільство». Існує велика кількість законів, закономірностей, принципів та правил, які формують дану систему. Розглянемо основні з них, які, на нашу думку, більш повно розкривають зміст поставленого завдання у даному дослідженні.

1. «Правило обмеженості ресурсів», яке свідчить, що усі природні ресурси Землі є обмеженими і це, безумовно, впливає на виробничі сили та на соціальні відносини. Тобто, простежимо ланцюг розвиток продуктивних сил – природно-ресурсний потенціал суспільства.

Дисбаланси у лівій та правій частині ланцюга впливають на виникнення кризових явищ, що, у подальшому, впливає на суспільний розвиток.

2. Концепція сталого розвитку як програма вирішення еколого-економічних проблем суспільства XXI ст. декларує такі напрями: стримування природного приросту населення; швидке зростання високотехнологічних виробництв; нові підходи до раціонального природокористування; перехід до

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

основ екологічної безпеки розвитку суспільства; міжнародне співробітництво в реалізації принципів стійкого розвитку.

3. Закон падіння природно-ресурсного потенціалу наголошує на меншій доступності природних ресурсів і збільшенні витрат (праці, енергії, часу) на їх вилучення або відтворення. При зниженні природно-ресурсного потенціалу виникають нові технології та, з ними разом, і нові економічні форми взаємодії учасників господарських відносин. Виникає постіндустріальне інформаційне суспільство, яке характеризується наявністю достовірної інформації та впровадженням науково-технологічного прогресу в усі види економічної діяльності.

4. Формування державою загального добробуту свої громадян. Дана концепція побудована на державному і регіональному управлінні, в якій ключовим завданням є забезпечення економічного та соціального добробуту населення країни. Метою такої концепції є створення прийнятних умов для розвитку всіх секторів національного і регіонального господарств та забезпечення високого рівня життя всіх громадян. Вона базується на принципах рівних можливостей та справедливого розподілу багатства.

На нашу думку, збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу – це концепція, яка передбачає ефективне, раціональне й екологічно відповідальне (екологічне) використання природних ресурсів для забезпечення потреб сучасного суспільства без шкоди для майбутніх поколінь.

Цей підхід засновано на принципах сталого розвитку, гармонізації економічних, соціальних та екологічних аспектів.

До принципів збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу слід віднести:

1. **Раціональність:** використання ресурсів у межах їх здатності до відновлення та мінімізація витрат на всіх етапах їх використання.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

2. Екологічна відповідальність: забезпечення мінімального впливу на навколишнє середовища та рекультивація земель, лісонасаджень, очищення вод та інші заходи з відновлення природних екосистем.

3. Інноваційність: впровадження технологій, які підвищують ефективність використання ресурсів і зменшують їх виснаження; перехід на альтернативні джерела енергії та матеріалів.

4. Циркулярність: використання підходу «замкнутого циклу», де відходи одних процесів стають ресурсами для інших; розвиток переробки та повторного використання ресурсів.

5. Справедливість: рівномірний розподіл вигод від використання ресурсів між регіонами, країнами та поколіннями; дотримання прав місцевого населення на доступ до природних багатств.

Вважаємо, за доцільне, здійснити теоретико-методологічне уявлення подальшого соціально-економічного розвитку на засадах екологізації процесів відтворення природно-ресурсного потенціалу регіонів, що відбувається завдяки балансуванню усіх складових.

Розглянемо збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку, гармонізації економічних, соціальних, екологічних аспектів (рис. 1).

Згідно рис. 1, роль економічних процесів у суспільстві полягає у забезпеченні розвитку (підвищенні рівня життя, технологічному прогресі, створенню робочих місць), регулюванні розподілу благ (структура доходів та витрат), інтеграції у глобальну економіку (розвиток міжнародної торгівлі, фінансових потоків і культурного обміну).

Екологічні процеси, у свою чергу, є основою життя на планеті і забезпечують сталість природних систем. Для збереження їх ефективності та мінімізації негативного впливу людської діяльності необхідно чітко скоординовані дії на рівні держави, бізнесу і громадського суспільства.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Рис. 1. Збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку (розробка автора)

Природно-ресурсні процеси є основою функціонування біосфери та забезпечення людської діяльності. Рациональне управління та збереження природних ресурсів є ключовим фактором для сталого розвитку суспільства, добробуту майбутніх поколінь та збереження екологічної рівноваги.

Отже, перехід до збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку засновано на таких важливих засадах:

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

1. Екологізації економіки (трансформація соціальних і екологічних факторів щодо вичерпаності природно-ресурсного потенціалу і забруднення довкілля у витрати виробничого сектору та формування ціноутворення).

2. Еко-ресурсної ємності (збільшення самовідновлення біосфери щодо природно-ресурсного потенціалу на технологічній основі).

3. Ентропійного ресурсопотоку (економічна діяльність залежить від наявності та достатньої кількості речовин або енергії (корисні копалини, сонячна енергія)).

4. Сталого споживання і виробництва (самообмеження споживання і виробництва).

5. Коеволюції (співвідношення та взаємодія людських систем (знання, цінності, технології) з природними, їх адаптація до змін).

Українські вчені ототожнюють соціально-економічний розвиток із територіальним розвитком на різних рівнях (глобальний, державний, регіональний, місцевий) [15]. Механізми управління розвитком формуються виходячи з специфіки ресурсного потенціалу регіону, а також економічної структури, інвестиційної привабливості, інших соціально-економічних характеристик [11]. З погляду на вище окреслене, вважаємо за необхідне здійснити контент-аналіз категорії «природно-ресурсний потенціал» з позиції різних наукових підходів (див. табл. 1). Згідно даної таблиці 1, економічний підхід акцентує увагу на вартості ресурсів та їх внеску у економічний розвиток регіонів. Екологічний підхід зосереджується на стійкому використанні ресурсів, їх впливу на довкілля та екосистему.

Таблиця 1

Контент-аналіз категорії «природно-ресурсний потенціал»*

Підхід	Автор(и)	Визначення
Природно-ресурсний	Яценко Б.П., Бабарицька В.К. [14]	Природно-ресурсний потенціал: - сукупність ресурсів природи, що використовуються в господарстві (фактично або потенційно); - сума потенціалів окремих територій та регіонів

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

	Руденко В.П. [3]	Природні ресурси: - тіла та сили природи, які опосередковані працею та із встановленою споживчою вартістю; - величина природних ресурсів може бути представлена кількісно за допомоги вартісних показників у кадастрових цінах; - елемент національного багатства (сума величин видів природних ресурсів)
	Олійник Я.Б. [9]	Природно-ресурсний потенціал: - фрагмент природи як цілісності, а окремі природні ресурси складають цей фрагмент
Економічний	Качан Є.П. [4]	Потенціал природних ресурсів: - здатність природи або компонентів задовольняти потреби суспільства (в енергії, сировині та для здійснення видів господарської діяльності); - величина потенціалу природних ресурсів оцінюється в природних (натуральних) показниках
	Олійник Я.Б. [9]	Природно-ресурсний потенціал: - сукупність ресурсів і умов природи, які знаходяться у територіально-географічних межах і забезпечують задоволення потреб суспільства (економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих, естетичних тощо)
	Качан П.М. [5]	Природно-ресурсний потенціал території: - комплексна система об'єктів, яка формує природні і соціально-економічні зв'язки, що територіально-географічно поєднує наявні природні ресурси; - об'єктивна дійсність та сукупність економічних взаємовідносин, що виникають завдяки його використанню
	Коротун І.М. [6]	Природно-ресурсний потенціал: - головний фактор розміщення продуктивних сил на території, який об'єднує природні ресурси й умови, що використані для задоволення потреб суспільства
	Данилишин Б.М. [1]	Природно-ресурсний потенціал: - потенційна можливість природної системи або території задовольняти різні потреби населення; - наявність природних ресурсів і умов у певних територіальних межах, які створюють можливість для задоволення потреб суспільства
Продуктивний (створення мат. благ)	Качан П.М. [5]	Природно-ресурсний потенціал території: - продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва і предметів споживання; - виражається сукупній споживній вартості зазначених елементів системи «суспільство – природа»
	Руденко В.П. [3]	Потенціал природно-ресурсний: - продуктивність природних ресурсів регіону як засобів виробництва і предметів споживання (виражається суспільній споживній вартості цих складових); Природні ресурси:

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

		- сукупність праці та сил природи задля формування суспільної споживної вартості
Інтегрований	Бистряков І.К., Олесюк О.І. [3]	Потенціал еколого-економічний: - здатність біосфери (природи) зберігати властивості самовідтворення; - базується на принципах введення екологічної складової розвитку в рамках регіональної економічної системи
	Фурдичко О.І. [13]	Потенціал еколого-економічний: - економічний потенціал з екологічним обмеженням, пов'язаний з раціональним (збалансованим) природокористуванням
Екологічний	Олійник Я.Б. [9]	Екологічний потенціал: - сукупність ресурсів та властивостей екосистем, а також можливі структурно-функціональні параметри і корисні функції, які можуть бути використані людиною
	Данилишин Б.М. [1]	Екологічний потенціал території: - здатність природи відтворювати рівень якості існування протягом тривалого часу
	Черніков В.А. [2]	Екологічний потенціал території: - здатність природи відтворювати значний рівень якості життя на протязі довгострокового періоду; - чистина природно-ресурсного потенціалу
	Пашенцев О.І. [10]	Потенціал екологічної безпеки: - ресурси та засоби, що можуть бути використані для захисту територій від наслідків антропогенного впливу

* Систематизовано автором

Інтегрований - об'єднує економічні, екологічні та соціальні аспекти та здійснює розгляд природних ресурсів як багатогранної складової соціально-економічного розвитку регіонів.

Під природно-ресурсним потенціалом у даному дослідженні будемо розуміти сукупність природних ресурсів, доступних у межах певної території (громади, регіону, області, країни), які використовуються для задоволення потреб суспільства (економічних, соціальних, екологічних та інших).

Це поняття враховує якість, кількість і здатність ресурсів до відновлення. Розглянемо деякі класифікаційні аспекти природно-ресурсного потенціалу, які враховують:

- типи ресурсів (природні ресурси поділяються на відновлювані (ліси, водні ресурси) та не відновлювані (корисні копалини);

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

- просторовий аспект, враховує територіальну (регіональну) концентрацію ресурсів і доступність їх для використання;

- якісні та кількісні показники (характеристики ресурсів, що визначають їх цінність для суспільства, громади).

Ключовими елементами природно-ресурсного потенціалу є: ресурсна база, придатність для використання, екологічна стійкість (рис. 2).

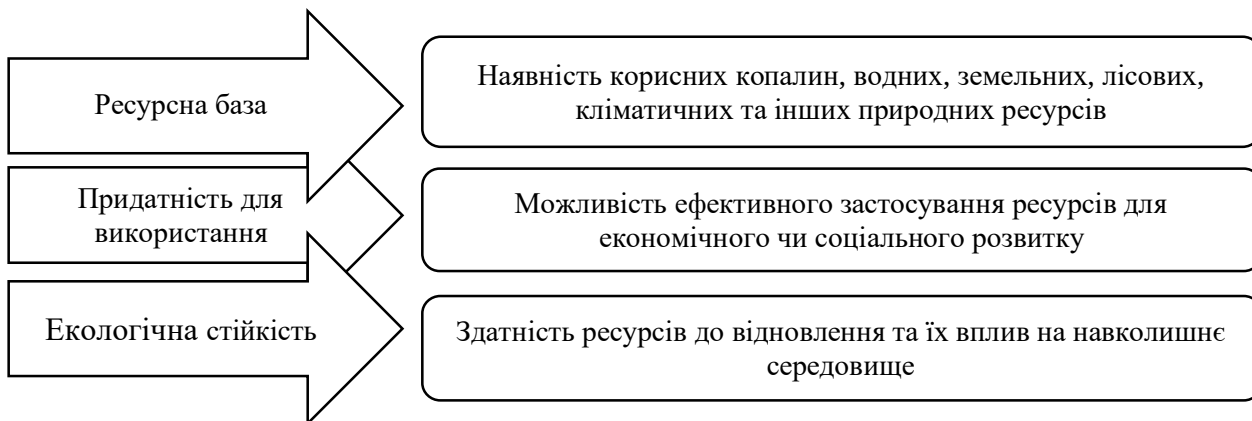

Рис. 2. Ключові елементи природно-ресурсного потенціалу (розробка автора)

Можна стверджувати, що природно-ресурсний потенціал має свій функціональний аспект, який має власне наповнення:

1. База економічного розвитку, яка забезпечує матеріальні основи для промисловості, сільського господарства та інших галузей реального сектору економіки.

2. Частина екосистеми, в розрізі якої ресурси інтегровані в природний цикл і впливають на біорізноманіття та клімат.

3. Фактор сталого розвитку забезпечує баланс між використанням ресурсів та їхнім збереженням для майбутніх поколінь.

Значення природно-ресурсного потенціалу можна розглядати з позиції кількох головних аспектів (табл. 2).

Дані аспекти уявляють собою сукупність природно-ресурсних та екологічних умов і властивостей, які використовуються для забезпечення

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

економічного розвитку регіонів, соціального благополуччя та екологічної стабільності у повоєнний період.

Таблиця 2

Головні аспекти природно-ресурсного потенціалу*

Аспект	Сутнісне наповнення
Економічний розвиток	1. База для промисловості та сільського господарства. Природно-ресурсний потенціал забезпечує сировинну базу для виробництва таких галузей: енергетика (вугілля, газ, нафта), агропромисловий комплекс (родючі ґрунти, водні ресурси), будівництво (будівельні матеріали). 2. Формування спеціалізації регіонів. Наявність певних ресурсів визначає основні напрямки економічної діяльності (видобуток нафти в нафтових регіонах або туризм у місцях з унікальними природними умовами). 3. Залучення інвестицій. Багаті на ресурси регіони, приваблюють внутрішніх і зовнішніх інвесторів, стимулюючи розвиток інфраструктури та підприємництва.
Соціальний вплив	1. Рівень зайнятості. Розробка природних ресурсів створює нові робочі місця, сприяючи зростанню доходів населення та привабливості території для проживання. 2. Якість життя. Використання природних ресурсів для забезпечення питною водою, продуктами харчування, енергією, тобто те, що підвищує життєвий рівень. 3. Демографічна привабливість. Регіони багаті природно-ресурсним потенціалом часто стають центрами міграційного притоку через створення робочих місць і поліпшення умов життя.
Конкурентні переваги	1. Експортний потенціал. Наявність унікальних ресурсів (рідкоземельні метали, сільськогосподарські культури) забезпечує регіону сталі конкурентні позиції на світових ринках. 2. Розвиток туризму. Унікальні природні умови (гори, озера, ліси) сприяють формуванню туристичних кластерів. Інноваційні галузі. Використання ресурсів як основи для розвитку високотехнологічних секторів (альтернативна енергетика).
Екологічні впливи	1. Підтримка екосистеми. Природні ресурси є основою для збереження біорізноманіття та стабільності екосистем. 2. Сталий розвиток. Розумне управління ресурсами сприяє збереженню їх для майбутніх поколінь. 3. Зелений туризм. 4. Рекреаційний потенціал. Лісові масиви, водойми та інші ресурси створюють можливості для екологічного туризму та відпочинку.
Інноваційні впливи	1. Оптимізація використання ресурсів. Наукові дослідження допомагають адаптувати найкращі способи отримання та використання природних ресурсів та мінімізації викидів. 2. Технологічні інновації сприяють створенню альтернативних видів ресурсів.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

	3. Ефективне відновлення природних ресурсів задля підвищення продуктивності видів економічної діяльності, попередження кризових ситуацій та створення нових галузей економіки.
Інфраструктурний розвиток	1. Розвиток транспорту та енергетики. Освоєння ресурсів стимулює будівництво транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури. 2. Логістичний потенціал. Ресурси регіону стають важливими вузлами для транспортування сировини та товарів.
Енергетичні впливи	1. Наявність енергетичних ресурсів (вугілля, нафта, газ, гідроенергія, атомна, відновлювані джерела енергії). 2. Власний доступ до енергії зменшує залежність від імпорту і робить державу стійкішою до загроз. 3. Розвиток «зеленої» енергетики.
Регіональна самодостатність	1. Енергетична незалежність. Використання місцевих ресурсів знижує залежність від зовнішніх постачальників енергоресурсів. 2. Харчова безпека. Земельні та водні ресурси сприяють розвитку місцевого агропромислового комплексу, що забезпечує продовольчу незалежність.
Геополітичне значення	1. Зміцнення національної безпеки. Регіони з багатими ресурсами стають стратегічно важливими для держави. 2. Міжнародна співпраця. Ресурсний потенціал відкриває можливості для інтеграції у світові економічні процеси через експорт, інвестиції та технологічний обмін.
Культурно-історичне значення	1. Формування культурної ідентичності (природні ресурси, особливості ландшафту, звичаї, обряди і свята, пов'язані із природним середовищем). 2. Розвиток туризму. Культурно-історичні місця, які базуються на природних ресурсах, національні парки, заповідники. 3. Місця духовного значення. Природні об'єкти мають сакральне або духовне значення (джерела, скелі, гори). 4. Вплив на формування громад. Природні ресурси визначають спосіб життя та господарювання людей, формуючи свою культуру та побут.

* Розроблено автором

Підсумуємо вищезазначене, природно-ресурсний потенціал можна розглядати як сутнісне наповнення та сфери його застосування (табл. 3).

Таблиця 3

Сутнісне наповнення та сфери застосування природно-ресурсного потенціалу

Сутнісне наповнення	Сфери застосування
Сукупний обсяг енергії з чисельних компонент природи	У межах регіональної організації або суспільного господарства шляхом виробництва продукції без надання шкоди екосистемам
Здатність природних систем	У межах господарства створювати продукцію або послуги
Сукупність природних ресурсів	У доступності за певних технологій і соціально-економічних відносин

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Система природних ресурсів, умов, явищ і процесів	У територіальній і ресурсній базі життєдіяльності людини/суспільства і є об'єктом антропогенного впливу
Гранична кількість природних ресурсів	У використанні суспільством на різних рівнях управління та розподілу
Частина природних ресурсів Землі та ближнього Космосу	У господарській діяльності усього людства за певними можливостями (технічними, економічними)

У таблиці 3 зазначено розуміння природно-ресурсного потенціалу та сфери його застосування за різним рівнями управління, що дозволить більш детально зупинитись на регіональному розрізі дослідження, а саме Причорноморських регіонів.

Висновки. У даній науковій статті розглянуто закони, закономірності, принципи та правила, які формують систему «Природа-суспільство». Проаналізовано принципи збалансованого використання природно-ресурсного потенціалу, що дозволить більш ретельно здійснювати формування, накопичення та розподіл природно-ресурсного потенціалу регіонів України.

Досліджено збалансоване використання природно-ресурсного потенціалу на принципах сталого розвитку, де визначено: основні види процесів: економічні, екологічні, природно-ресурсні; забезпечення розвитку, регулювання розподілу благ, інтеграція у глобальну економіку; привабливість територій для здійснення економічної діяльності; покращення рівня життя населення; екологічна ситуація та якість довкілля; раціональне управління ресурсами, екологізація технологій, екологічна свідомість. Розглянуто ключові елементи та головні аспекти природно-ресурсного потенціалу, що дозволить більш ефективно управляти природно-ресурсним потенціалом Причорноморських регіонів.

Список використаних джерел

1. Данилишин, Б.М., Дорогунцов, С.І. & Міщенко, В.С. (1999). *Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України*. К.: ЗАТ «ШЧ ЛАВА». 86 с.
2. Задоя, А.А. (1986). *Народно-господарський потенціал та інтенсивне відтворення*. Донецьк: Вища школа. 153 с.
3. Екологічна енциклопедія: у 3 т. (2008). Редколегія: А.В. Толстоухов та ін. К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації». 472 с.
4. Качан, Є.П. (2005). *Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навчальний посібник*. Ред. Є.П. Качан. К.: Юридична книга. 704 с.
5. Качан, П.М. (2008). *Розміщення продуктивних сил України*. Х.: Освіта. С. 20–27.
6. Коротун, І.М., Коротун, Л.К. & Коротун С.І. (2006). *Природні умови та ресурси*. Х.: Освіта. 380 с.
7. Ліпкан, В.А. (2023). *Стратегія державної інфраструктурної політики України: [словник](#)*. Київ: В.А. Ліпкан. 252 с.
8. Некрасенко, Л., Петрушенко, М. (2024). *Природні багатства та шляхи відновлення їх екосистемних послуг в Україні*. Економічні інновації, 26 (4(93), 116-125.
9. Олійник, Я.Б. Шищенко, П.Г. & Гавриленко, О.П. (2012). *Основи екології: підручник*. К.: Знання. 558 с.
10. Пашенцев, О.І. (2008). *Методологічні засади випереджального захисту довкілля від антропогенного впливу*. Сімферополь: ДІАЙПІ, 2008. 614 с.
11. Похилько, С.В. (2014). *Сучасні еколого-економічні аспекти регіонального підходу в управлінні природокористуванням*. Вісник Сумського державного університету. № 3. С. 18-26.
12. Рубель, О., Бушуєв, С. & Агаєва І. (2023). *Оцінка та раціональне використання природно-ресурсного потенціалу аквакультури північно-західного Причорномор'я*. Економічні інновації, 25 (1(86), 126-134.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

13. Словник-довідник з агроекології (2007). За ред. О.І. Фурдичка. К.: Основа. 272 с.
14. Яценко, Б.П. & Бабарицька, В.К. (2009). *Країнознавство: основи теорії: навч. посібник*. К.: Либідь. 312 с.
15. Яциковський, Б.І. & Голубка, С.М. (2024). *Стратегічні основи регулювання національного еколого-економічного розвитку та механізми його забезпечення*. Актуальні проблеми економіки. №2 (272). С. 66-75.